

Entreprenørskab og innovation – hvordan kan begreberne give mening på et kritisk samfundsorienteret universitet?

Michael Paulsen

Lektor i læringsfilosofi, Aalborg Universitet

Twitter: @ForskermP

www.michaelpaulsen.dk

Agenda

- I. Hvad betyder innovation?
- II. Hvorfor er innovation kommet på dagsordenen?
- III. Hvilke innovationsforståelser strides?
- IV. Hvilke grundvanskeligheder er der i forhold til at skabe innovation?
- V. Hvordan kan man arbejde tværfagligt, kritisk* og samfundsorienteret med innovation?
- VI. Hvordan arbejde med frie (emancipatoriske) og demokratiske innovationsprocesser?
- VII. Hvad med entreprenørskabs-begrebet?

*Kritisk = 'analysere, reflektere og inflektere over grænser' (hvor "langt" kan og bør man gå?)

I. Hvad betyder innovation?

Definition

Innovation = *nytænkende forbedring af noget i verden*

For at vurdere om noget er innovativt kræves

1. At man kan vurdere om dette noget er *nytænkende* - hvilket kræver viden om 'den gamle verden' og dens tænkemåder.
2. At man kan vurdere om dette noget er en *forbedring* - hvilket kræver værdimålestokke + måleevner.
3. Dertil bør man - for at begrunde *relevans* - kunne argumentere for, at den pågældende del af verden trænger til nytænkende forbedringer - hvilket kræver indblik i "verdens aktuelle problemer og tænkning" + syn på ønskværdig verden

Eksempel

Asylcentre: meget der kan nytænkes og forbedres!

Innovative løsninger: fx et billigere og mere effektivt center på ny måde, fx nytænkning omkring bedre forhold for berørte; fx: nyt og bedre vidensgrundlag.

II. Hvorfor er innovation kommet på dagsordenen?

Historisk

Trin 1: Antikken, ekstremt innovativ, men ikke et begreb, sprog og mål om det innovative

Trin 2: Med det moderne (1500 tallet) opstår ordet *innovare* og et negativt innovationsbegreb

Trin 3: 1800/1900-tallet bruges ordet positivt i antropologi, sociologi, psykologi og økonomi

Trin 4: 1900-tallet: Den økonomisk-kommercielle anvendelse af ordet bliver dominerende og kommerciel innovation bliver et mål hos magthaverne. 2000-tallet: innovationsevne overordnet uddannelsesmål.

- Tre modernitetstendenser: a) den teknokapitalistiske, b) den emancipatoriske, c) den videnskabelige.
- Fælles: utilfredshed med den eksisterende verden + forestilling om ny og bedre verden

Teknokapitalistisk
innovation

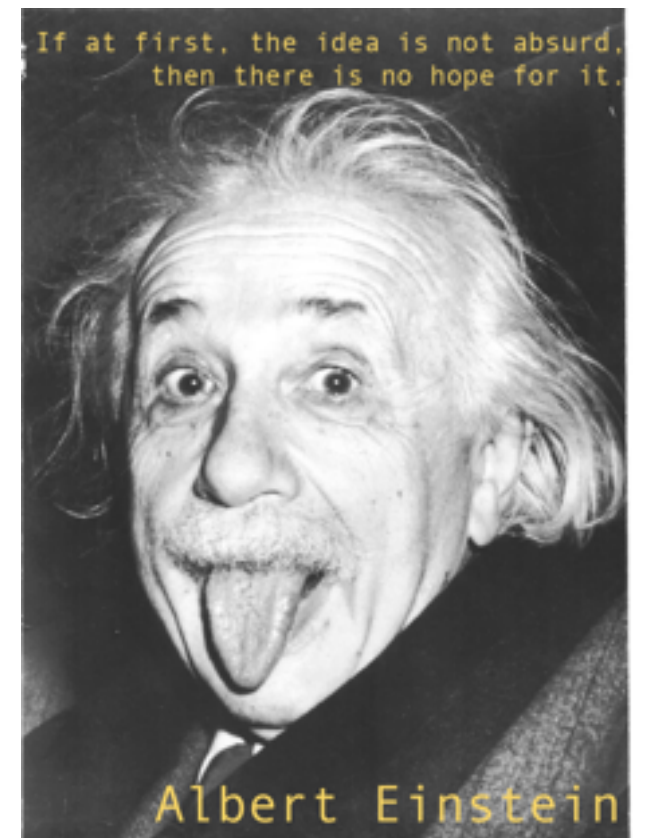
iPhone

Emancipatorisk
innovation

Kvindefrigørelsen

Videnskabelig
innovation

Relativitetsteorien

Ex: Gymnasiereformen 2005

- **Formålsparagraffen**

§2 stk. 4: “Uddannelsen skal have et **dannelsesperspektiv** med vægt på elevernes udvikling af **personlig myndighed**. Eleverne skal derfor lære at **forholde sig reflekterende og ansvarligt til deres omverden**: medmennesker, natur og samfund, og til deres egen udvikling. Uddannelsen skal tillige udvikle elevernes kreative og **innovative evner** og deres kritiske sans.”

- **Valgfaget innovation (B- og C-niveau)**

“Formålet med undervisningen er at fremme elevernes evne til at arbejde systematisk og kreativt med idéudvikling i såvel nye som eksisterende virksomheder samt i offentlige og private organisationer. Endvidere er det formålet, at eleverne udvikler **kommerciel handlekraft** og evne til risikohåndtering ved anvendelse af metoder til gennemførelse af innovative projekter. **Fokus er på opstart af nye virksomheder, på udvikling af nye forretningsområder** i allerede eksisterende virksomheder og på socialt **entreprenørskab** i offentlige og private organisationer. Endelig er det formålet, at eleverne i team udvikler evnen til at kunne arbejde med innovative processer på virkelighedsnære problemstillinger.”

- **Selve gymnasiereformen - oprettelse af AT og lignende bygger på ideen om overgang til videnssamfund - brug for flere vidensmedarbejdere “forskere”**

- **Forsøg og nye eksamensformer**

- *Projekt Innovationskraft og entreprenørskab på gymnasier i region Hovedstaden (2009-2012)*
- *Innovation i AT (53 almene gymnasier 2012-2013)*

- **Effektivitetskrav til den offentlige sektor - innovativ skoleledelse og organisering**

III. Hvilke innovationsforståelser strides i uddannelsesfeltet?

Tre innovationsforståelser strides

- 1) Den markedsorienterede
- 2) Den alment orienterede
- 3) Den vidensorienterede

NB: Fælles for alle tre er et fokus på direkte at udvikle **elevers/studerendes innovative evner**

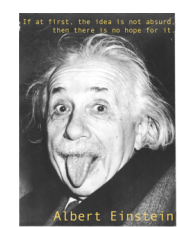
I. Den markedsrettede innovationsforståelse

Mål-Middel overordnet set	Kommerciel handlekraft Skabe markeds-entreprenante elever gennem utraditionel undervisning
Hvorfor skal der arbejdes med innovation i gymnasiet?	Entreprenørskabsdiskurs Det globale marked og den internationale konkurrence kræver udvikling af elever med markeds-entreprenante evner
Hvad betyder innovation i gymnasiet?	Markedsinnovation Innovation betyder at omsætte kreativitet og nytænkning til nye salgbare produkter eller prototyper på et faktisk eller simuleret marked
Hvordan skal innovation sættes i værk og ske i gymnasiet?	Fra ide til marked Gennem særlige forløb og teknikker, der understøtter proces fra kreativitet til produktudvikling til afsætning med fag som instrumenter
Hvor-når skal innovation ske i gymnasiet?	I relation til marked I innovationsfag og tværfaglige forløb, i samarbejde med eksterne partnere (markedet) og gerne uden for skolen under konkurrencevilkår
Hvilke aktører skal inddrages?	Skolerne og eksterne aktører Ud over lærerne og eleverne: eksterne aktører som opdragsgivere/rekvirenter, værdisættere, dommere. Målestok: markedsværdi.

2. Den alment orienterede innovationsforståelse

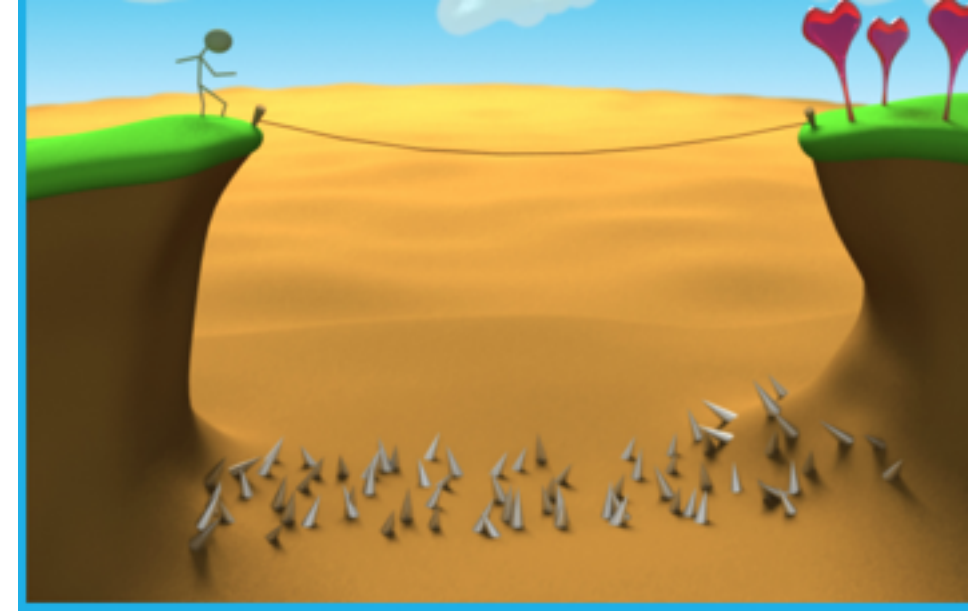
Mål-Middel overordnet set	Civil handlekraft Skabe tæksomme elever gennem kritisk undervisning
Hvorfor skal der arbejdes med innovation i gymnasiet?	Verdensborgerdiskurs Samfundet og verdens globale tilstand (fx klima, sundhed) fordrer uddannelse af mennesker, der kan tænke nyt og alment på globalt og lokalt niveau
Hvad betyder innovation i gymnasiet?	Almen-etisk innovation Innovation betyder at nytænke og udvirke almene-offentlige-civile forbedringer gennem kritisk og etisk refleksion i relation til epokale nøgleproblemer
Hvordan skal innovation sættes i værk og ske i gymnasiet?	Fra problem til løsning Gennem projektarbejde og tværfaglige forløb i relation til problemfelter som fx fattigdom, social uretfærdighed og demokrati - med fag som instrumenter
Hvor-når skal innovation ske i gymnasiet?	I relation til alment problemfelt Gennem langsommelige og tidskrævende forløb i kontakt med omverden, hvis problemer erkendes, reflekteres og evt. løses
Hvilke aktører skal inddrages?	Elever, lærere og “berørte” Ud over lærerne og eleverne: De aktører som er berørte af problematikken Målestok: almen-etisk forbedring

3. Den vidensorienterede innovationsforståelse

Mål-Middel overordnet set	Videnssamfundet Skabe vidensproducerende elever gennem faglig undervisning, der går i dybden
Hvorfor skal der arbejdes med innovation i gymnasiet?	Ny-viden-diskurs Videnssamfundet kræver mennesker, der kan tænke selvstændigt (dvs. innovativt) i forlængelse af fagområder, som de introduceres til i gymnasiet
Hvad betyder innovation i gymnasiet?	Forskningsinnovation Innovation betyder at fordybe sig i fag og herudfra tænke selvstændigt, nyt og anderledes - ud over, hvad der er gængs og sikker viden
Hvordan skal innovation sættes i værk og ske i gymnasiet?	Fra basal til liminal viden I forlængelse af faglig viden og inden for fag arbejdes der i retning af liminal viden; de områder, hvor der er brug for ny viden, hvor der aktuelt diskuteres
Hvor-når skal innovation ske i gymnasiet?	I fagets progression Som sidste led af af faglig progression og i tilknytning til forskningsmiljøer på universiteterne og andre vidensproducenter
Hvilke aktører skal inddrages?	Elever, lærere og faglige specialister Lærere og de dygtigste elever (med særlige forskningstalenter) i fag som de vælger på A-niveau + eksterne vidensspecialister. Målestok: ny viden.

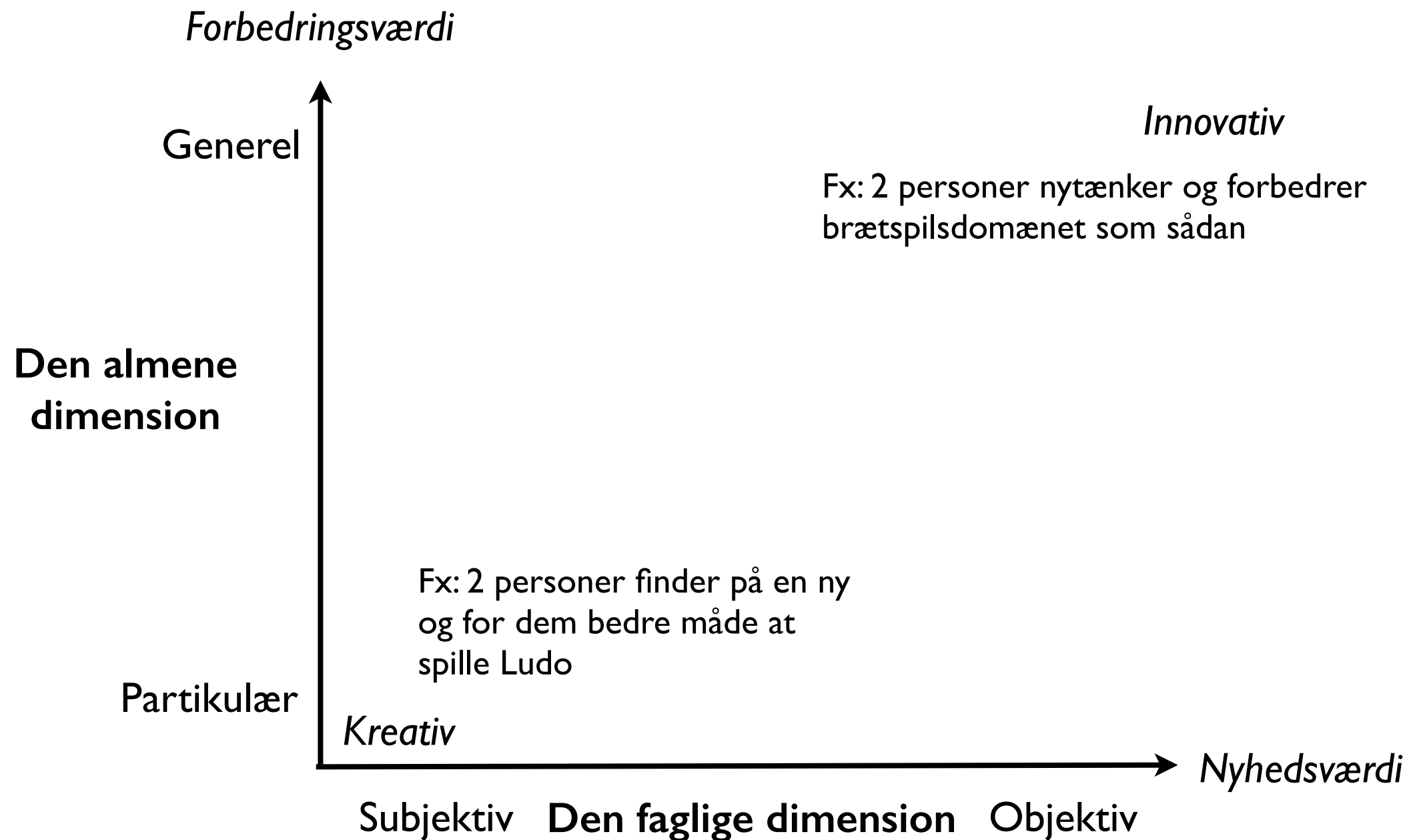
**IV. Hvilke
grundvanskeligheder er
der i forhold til at
skabe innovation?**

3 sammenhængende grundvanskeligheder - der kræver omtanke og begrundelser

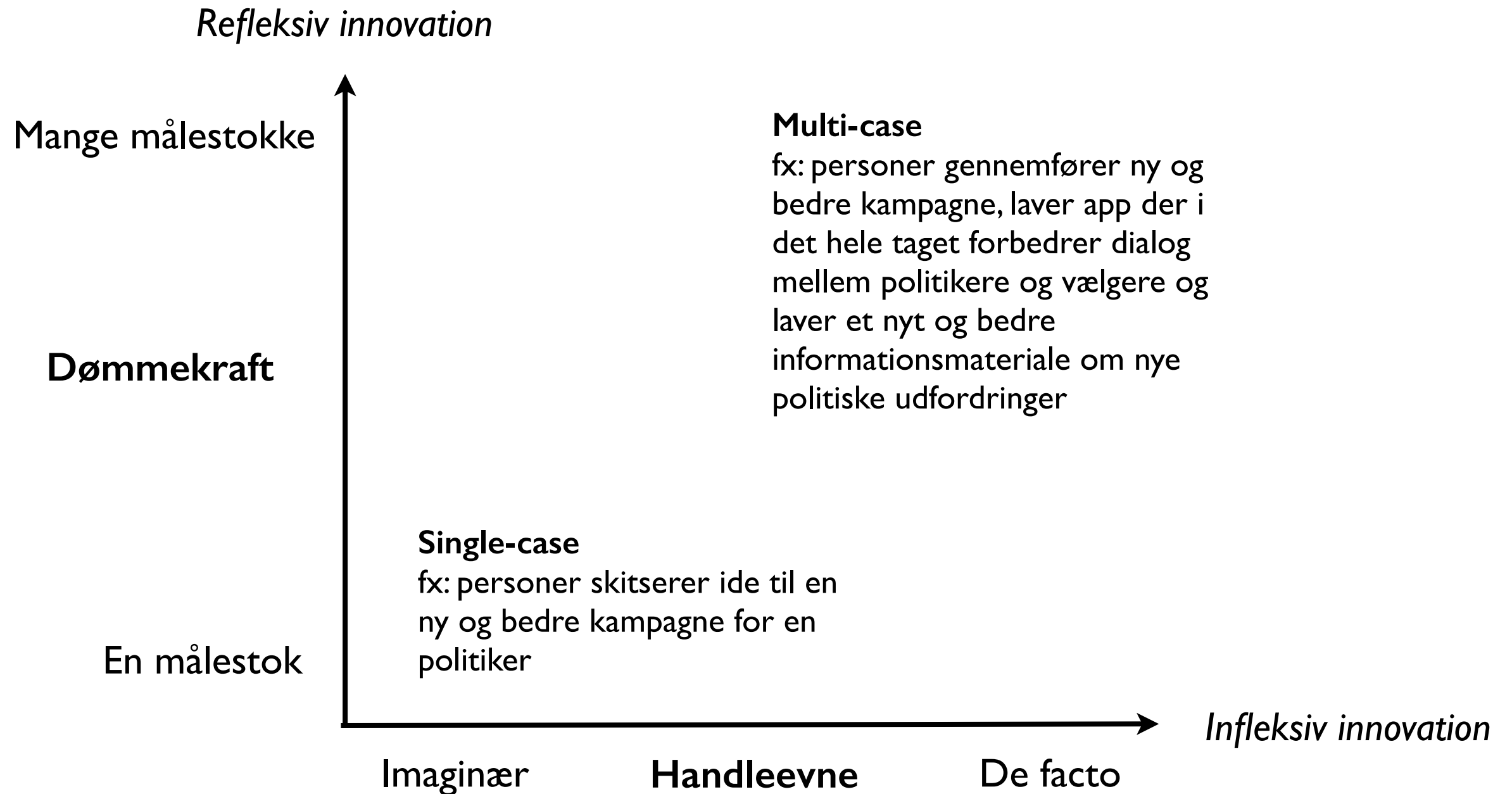

1. **Nyhedskriteriet:** *Hvem* skal det være nyt for? Mig eller menneskeheden, subjektivt nyt eller objektivt nyt? Hvilken verden - lokal, global? *Hvorfor* kræves nytænkning?
2. **Forbedringskriterier:** *Hvem* skal det være en forbedring for? En eller få, dvs. en partikulær forbedring, her og nu? Eller alt og alle, til alle tider, almen forbedring? Mennesker, natur?
3. **Relevans-kriteriet:** *Hvad* er særligt ønskværdigt eller påkrævet at nytænke og forbedre? Hvad er gennemførbart? Skal man sigte på det *passende* (moderate) eller det *brydende* (radikale)? Skal man reflektere over innovation eller udøve innovation? *Hvem skal inddrages?* Dvs. hvilket samfund, fx et demokratisk samfund eller et kapitalistisk samfund er ønskværdigt at nytænke, forbedre, bidrage til og transformere?

Dannelse I

Dannelse II

V. Hvordan kan man
arbejde tværfagligt,
kritisk og
samfundsorienteret med
innovation?

Case I: Asylcentre og samfundet

Markedsorienteret: En kommune vil gerne ind på asylcenter-markedet. Hvordan tænke asylcentre på en ny og billigere måde end konkurrenterne (bl.a. Røde Kors og andre kommuner)? Eleverne deles op i grupper, der konkurrerer om at komme på de bedste ideer og udvikle disse til forslag, som vil kunne sælges til kommunen. Målestokken er billigere og mere effektive asylcentre.

Alment orienteret: Asylcentre er en del af den aktuelle globale virkelighed i Danmark. Asylcentrene er fyldt med problemer - juridisk, eksistentielt, kulturelt osv. De fleste asylansøgere har det ikke godt. Personalet er dårligt uddannet og det omkringliggende samfund vender ryggen til. Eleverne opdeles i grupper, der analyserer dele af asylcentre-problematikken. Grupperne deler viden og berørte parter, fx asylansøgere, inddrages. Klassen arbejder i retning af forslag til en ny og bedre måde at drive asylcentre på (eller i det hele taget håndtere den globale flygtningeproblematik) ud fra en almen-menneskelig målestok.

Vidensorienteret: En ny gruppe mennesker, fx syrerne, kommer til at fylde meget på asylcentrene i en periode. Udlændingestyrelsen ønsker derfor ny og bedre viden om denne gruppe. Eleverne går i gang med at producere dette vidensgrundlag i samarbejde med bl.a. eksperter i mellemøststudier. Resultatet er en rapport til udlændingestyrelsen. Målestokken er et nyt og bedre vidensgrundlag.

Et samlet forløb: Hvilke fag og undertemaer (fx analyser af kost og velvære) kan indgå?

Case 2: Læger og medicinalindustrien

Markedsorienteret: Læger som professionsgruppe har mistet troværdighed i offentligheden, fordi de i medierne er blevet fremstillet som købt af medicinalindustrien. Lægernes brancheorganisation ønsker forslag til en nytænkende kampagne, der kan forbedre lægernes brand i offentligheden. Eleverne inddeles i grupper, der skal konkurrere om at udvikle forslag til en sådan kampagne. Målestokken er et nyt og bedre brand.

Alment orienteret: En magtfuld og økonomisk stærkt medicinalindustri er en del af den aktuelle globale virkelighed. Mange aktører, herunder læger, inden for sundhedssystemet modtager betaling fra medicinalindustrien. Det rejser tvivl om, hvorvidt læger handler og rådgiver ud fra almene hensyn eller ud fra de profithensyn, som medicinalindustrien er drevet af. Elever deles ind i grupper, der analyserer dele af denne problematik. Berørte parter, fx patienter, inddrages. Eleverne prøver at finde ud af, om man kan nytænke og forbedre lægers uafhængighed. Bud på en samlet løsning udarbejdes. Målestokken er forbedring af almenvellet.

Vidensorienteret: Interesseorganisationen vaccinationsforum ønsker ny og bedre viden om sammenhængen mellem medicinalindustrien, lægerne og borgernes tillid til lægerne. Dette særligt i forhold til vaccinationer. Eleverne inddeles i grupper, der udarbejder forskellige dele af en samlet rapport, der sammenfatter en sådan ny og bedre viden. Forskellige eksperter kontaktes undervejs. målestokken er et nyt og bedre vidensgrundlag i forhold til rådgivning og argumentation omkring vaccination.

Et samlet forløb: Hvilke fag og undertemaer (fx etisk perspektiv) kan indgå?

Case 3: Den bæredygtige kommune

Markedsorienteret: En ny kommunalbestyrelse har besluttet, at kommunen skal forsøge at gøre sig mere attraktiv i forhold til den skattebetalende middelklasse, der i stigende grad sætter miljø og økologi højt. Dertil ønsker man at tiltrække nye virksomheder, der producerer miljøvenlig teknologi (herunder udenlandske virksomheder). Eleverne inddeles i grupper, der skal konkurrere om at udvikle forslag til, hvordan kommunen over de næste 5 år vil kunne nå denne målsætning. Målestokken er en ny og bedre måde at tiltrække mennesker og virksomheder med fokus på miljø og bæredygtighed.

Alment orienteret: Den globale klimasituation (global opvarmning mv) kalder på handlinger, der inden for få år vil kunne forbedre klimaet og miljøet signifikant. Spørgsmålet er, hvorvidt man ud fra et sådan alment hensyn kan og bør arbejde lokalt i ens kommune for at bidrage aktivt hertil. Eleverne deles ind i grupper, der analyserer dele af denne problematik. Berørte parter, fx politikere, ansatte, beboere og virksomhedsejere i kommunen inddrages, ligesom eleverne undersøger, hvad global opvarmning mv. betyder andre steder i verden. Eleverne prøver at finde ud af, om man kan nytænke og forbedre den måde, der leves og ageres på lokalt i forhold til den globale klimasituation. Bud på en samlet løsning udarbejdes. Målestokken er forbedring af planeten.

Vidensorienteret: En kommune ønsker ny og bedre viden om hvordan de kan rådgive boligforeninger i kommunen til at blive mere bæredygtige og miljøvenlige. Eleverne inddeles i grupper, der udarbejder forskellige dele af en samlet rapport, der sammenfatter en sådan ny og bedre viden. Forskellige eksperter kontaktes undervejs. Forbilleder andre steder i verden søges. Målestokken er et nyt og bedre vidensgrundlag i forhold til rådgivning og argumentation omkring hvordan eksisterende boligområder kan gøres mere bæredygtige og miljøvenlige.

Et samlet forløb: Hvilke fag og undertemaer (fx energiforsyning) kan indgå?

VI. Hvordan arbejde med frie (emancipatoriske) og demokratiske innovationsprocesser?

Struer-projektet “Hvad skal vi leve af i vores lokalområde i fremtiden? – et projekt om innovation og bæredygtighed: kritiske erfaringer (kapitel i kommende bog: Ziethen og Paulsen: *Innovationsstriden - om at uddanne til innovation i et demokratisk samfund*)

- **Innovationsforståelse:** Utilsigtet markedsdiskurs: “virksomheder” som eksterne parter, afslutning med en *innovationscup*, orientering mod tættere kontakt med arbejdsmarkedet og erhvervslivet, *ikke* fokus på civilsamfundet, udgangspunkt i virksomhedsbehov => socialisering til innovation i en konkurrencestyret markedsvirkelighed
- **Problem-identifikation:** hvem identificerer og bestemmer innovationsbehov? Demokratisk, kritisk og kulturel problematisering? Eller markedsorienteret, ukritisk og teknisk?
- **Eksternt part:** hvilken *anden* får eleverne anerkendelse og respons fra?: hvis profitmaksimerende virksomhed => eleverne opfordres til at sælge sig selv - *slave af den andens anerkendelse (ensidig relation) - ufrie elever.*
- => Overvej: *hvilke dele af samfundslivet bør eleverne beskæftige sig med? + Hvordan kan de på så 'frie demokratiske måder' som muligt arbejde innovativt?*
- Et muligt svar: eleverne bør kobles til mennesker, med hvem de sammen kan forbedre almenvellet på demokratisk vis, og det som bør motivere skal være det at indgå i relationer med andre, som responderer som frie væsner på frie væsners begyndelser og bestræbelser på at deltage i en fælles verden.
- **Frihedsdidaktik.** Hvorledes kan/bør elever sættes fri til at innovere på det eksisterende samfund? => hvad er innovationsfrihed? a) oplysningsfilosofisk frihedsbegreb: frihed som selvforvaltning: progression fra ufornuftig og ufri til fornuftig og fri, b) græsk frihedsbegreb. frihed som skabelse - bringe noget ind i verden, fra mulighed til aktualitet ved hjælp af sprog => eleverne skal lære *fornuftig selvstændighed* og vurdere kvaliteten af det, de vil innovere (den oplysningsfilosofiske frihedsforståelse), ligesom de skal lære at potentialisere verden snarere end blot foreligges “færdige” potentialer i form af innovationsønsker og behov (den græske frihedsforståelse). Ideal høj grad af *kvalificeret selvstændighed*, høj grad af *tilblivelsesansvar*.

Frihed og demokratisk innovation - nye blik på emancipation

2) Max Ko-Wu Huang: “The meaning og freedom” 2008:

- 2 perspektiver på samfundsmæssig forandring: a) *transformationsperspektiv* (virkelighed tilpasses ideal) og b) *akkommoderende perspektiv* (virkelighed og idealer tilpasses hinanden gradvist)
- To perspektiver på erkendelse: a) *erkendelsesteoretisk optimisme* - absolut erkendelse af fx det perfekte samfund muligt, b) *erkendelsesteoretisk pessimisme* - vi kan altid tage fejl mv. (moderne vestlig tænkning har i højere grad integreret de to fx i kritisk teori og offentlighedsteori)

3) Gert Biestas kritik og nytænkning af emancipation i bl.a. “Beyond Learning - democratic education for a human future” 2006.

- Kritik af den emancipatoriske og kritiske tradition ud fra bl.a. Rancière: dikotomier som ufornuftig-fornuftig, ufri-fri, ulige-lige osv. undertrykker og fastholder de facto, ligesom at faktiske tilblivende mennesker vurderes ud fra ét på forhånd ideal om det gode menneske/samfund => ekskluderende, begrænsende, ensidigt, tingssligg rende, udemokratisk, erkendelsesteoretisk optimisme, essenst nkning etc.
- Alternativ: Forsøge at danne pluralistiske praksisser, hvor unikke nytilkommere kan komme til verden: dobbelt ansvar: a) ansvar for at hjælpe nytilkommere med at komme til syne, skabe *begyndelser* og blive til på unik og forskellig vis, tagende ansvar for andres begyndelser tilsvarende, b) ansvar for en verden af pluralitet/forskellighed.
- => istedet for at socialisere og kvalificere til noget bestemt, en eksisterende orden, så fremme subjektifikation: udvikle frihed til at overskride og lave om på eksisterende orden, danne frie handlingsf llesskaber, hvor aktørerne tager hinandens begyndelser op - frihed som sporadisk og politisk tilblivelse.
- Måske: tænke begrebet **entreprenørskab** herudfra: en undervisning/praksis, der tager nytilkommeres *begyndelser* alvorligt, ligesom at nytilkommere forpligtes på at tage *ansvar for andres begyndelser* - respondere på det forstyrrende anderledes: hvad tænker *du*? Hvor står *du*? hvordan vil *du reagere*? Dvs. *subjektifikation* (bryde med eller overskride eksisterende orden, føde nyt ind i verden) frem for *blot* kvalifikationer og socialisering

VII. Hvad med entreprenørskabs- begrebet?

Enig - uenig ? !

Referencer

- Paulsen, M. og Ziethen, M. (2016). *Innovationsstriden - om at uddanne til innovation i et demokratisk samfund*. [ikke publiceret endnu]
- Paulsen, M. og Ziethen, M. (2016). *Konkurrencestaten er et valg vi træffer - ikke et vilkår*. Kronik i Politiken 16. januar 2016.
- Paulsen, M. og Ziethen, M. (2015). *Vores medmennesker er ikke konkurrenter*. Kronik i Politiken 28. januar.
- Paulsen, M. og Ziethen, M. (2014). *Refleksiv innovation. Om senmoderne bedømmelsesvanskeligheder*. I tidsskriftet Samfundsfagsnyt 2014.
- Paulsen, M., Hobel, P. og Christensen, T.S. (2013). *Innovation*. I Gymnasiepædagogik. 2. udg. København: Hans Reitzel.
- Paulsen, M og Klausen, S. (red. 2012). *Innovation og læring: filosofiske og kritiske perspektiver*. I serien filosofi og læring. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Paulsen, M., Hobel, P. og Christensen, T.S. (2011 og 2012). *Innovation i gymnasiet*. Rapport 1-4. Tidsskriftet Gymnasiepædagogik nr 79, 82 og 89. Syddansk Universitet.